

PRILOGA B
REJSKEGA PROGRAMA ZA ISTRSKO PRAMENKO

Navodila za ocenjevanje lastnosti zunanosti
in
obrazec »List za ocenjevanje živali«

Domžale, junij 2024

1 UVOD

Pri istrski pramenki se ocenjevanje lastnosti zunanosti izvaja na način linearnega ocenjevanja lastnosti na moških živalih, kandidatih za naravni pripust. Ocenjevanje lastnosti zunanosti plemenjaka zajema štiri sklope lastnosti, okvir, oblike, omišičenost in moda ter posamezne opisovane lastnosti (izenačenost mod, prisotnost paseskov, čeljust, glava, nosna linija, rogatost, temperament, volna). Ocenjevalec subjektivno oceni izraženost lastnosti z ocenami od 1 do 9 v njeni celotni variacijski širini, in sicer od enega ekstrema do drugega.

Posamezne lastnosti zunanosti tudi opisujemo tako, da opišemo izraženost napake pri opisovani lastnosti.

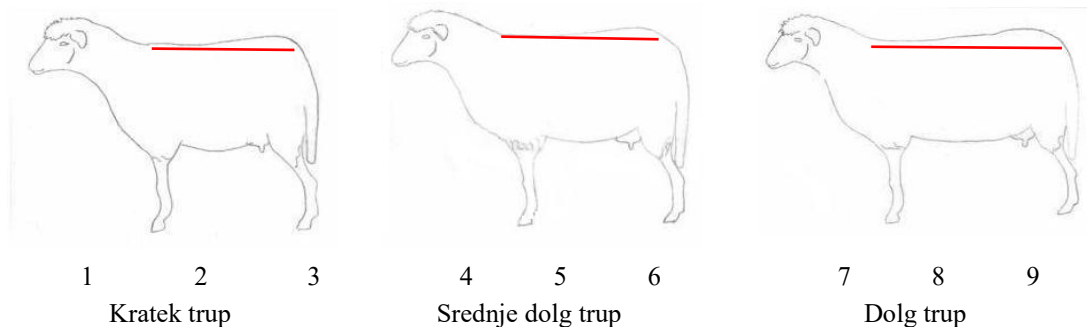
2 OKVIR

V sklop lastnosti za **okvir** spadajo naslednje telesne lastnosti:

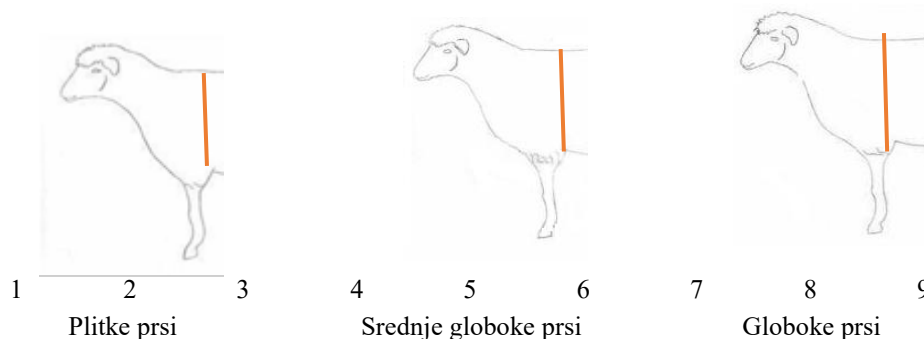
- dolžina trupa,
- globina prsi,
- širina prsi,
- širina križa.

Pri ocenjevanju lastnosti okvirja je pomembna skladnost vseh štirih lastnosti. Žival mora biti skladna v lastnostih, ki določajo okvir živali.

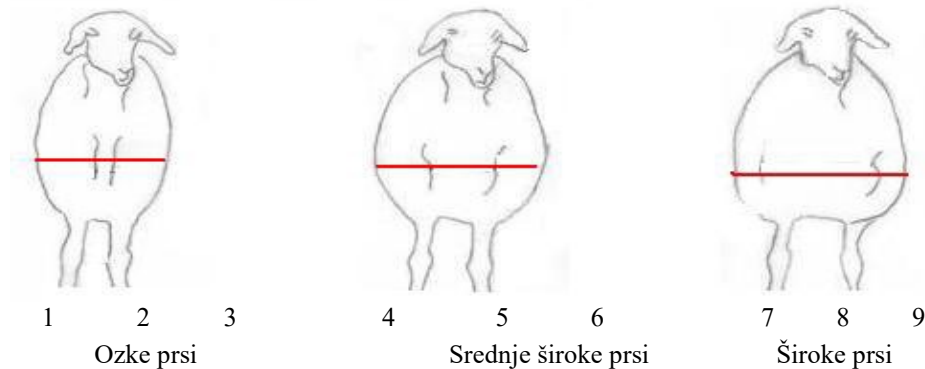
- **Dolžina trupa:** Ocenimo dolžino trupa med najvišjo točko vihra in koncem sedne kosti. Razlikujemo kratek (ocene 1-3), srednje dolg (ocene 4-6) in dolg trup (ocene 7-9).

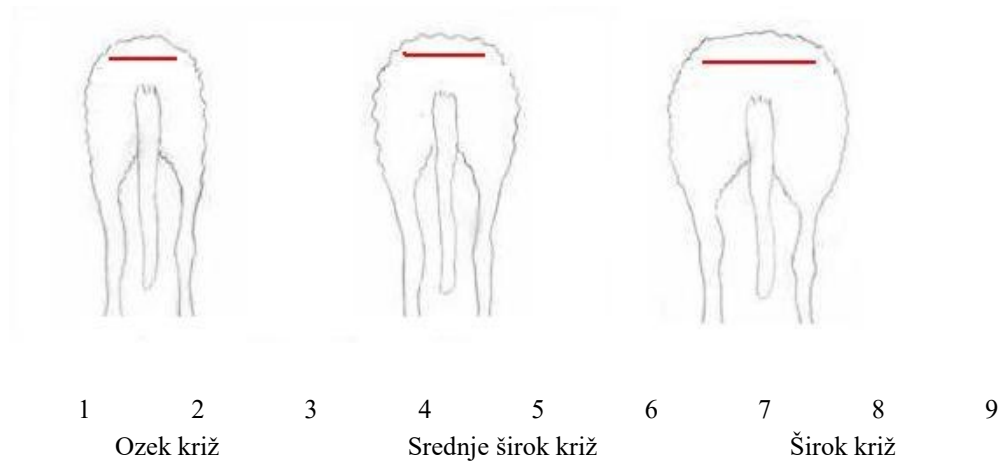
- **Globina prsi:** Ocenimo globino prsi oz. globino trupa v predelu prsi gledano iz strani takoj za plečetom kot razdaljo od najvišje točke vihra do spodnjega dela prsi. Razlikujemo plitke (ocene 1-3), srednje globoke (ocene 4-6) in globoke prsi (ocene 7-9). Zaželeno so srednje globoke prsi, ki niso pregloboke, zaradi česar bi lahko žival delovala preveč grobo.

- **Širina prsi:** Ocenjujemo širino prsi gledano od spredaj kot razdaljo med plečeta. Razlikujemo ozke (ocena 1-3), srednje široke (ocena 4-6) in široke prsi (ocena 7-9). Zaželeno so srednje široke prsi, ki zagotavljajo dovolj širok telesni okvir značilen za mlečne pasme.

- **Širina križa:** Ocenjujemo širino križa gledano od zadaj kot razdaljo med kolčnima grčama. Razlikujemo ozek (ocena 1-3), srednje širok (ocena 4-6) in širok križ (ocena 7-9). Dovolj širok križ je pogoj za razvoj večje prostornine vimena in široko pripetost vimena. Širše ženske živali v križnem predelu imajo lažje porode.

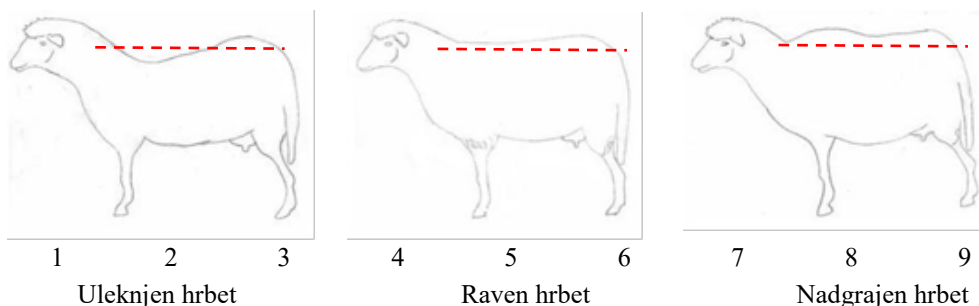
3 OBLIKE

V sklop telesnih lastnosti za **oblike** spadajo naslednje telesne lastnosti:

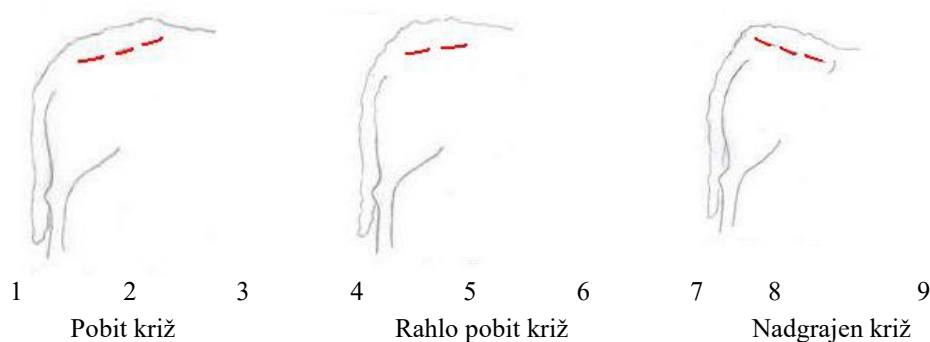
- hrbtina linija (od vihra do križa),
- nagib križa,
- sprednje noge,
- zadnje noge,
- skočni sklep,
- biclji.

Gledano kot celota, mora biti žival skladnih oblik.

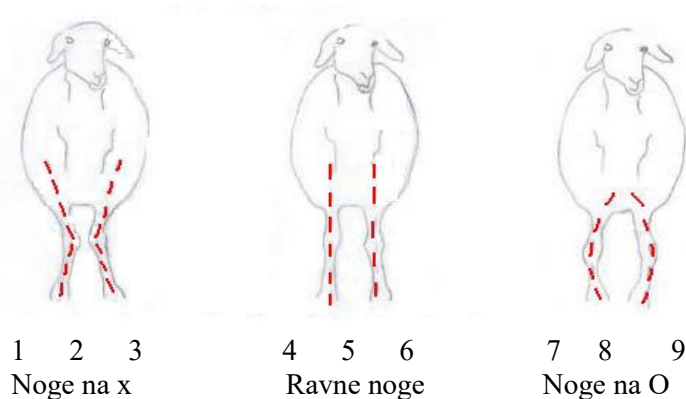
- **Hrbtne linija:** Ocenjujemo položaj hrbtne linije od vihra do začetka križa. Uleknjene živali dobijo oceno 1-3, živali z ravno linijo oceno 4-6 in tiste z izbočeno linijo oceno 7-9. Zaželen je raven hrbet oz. ravna hrbtne linija.

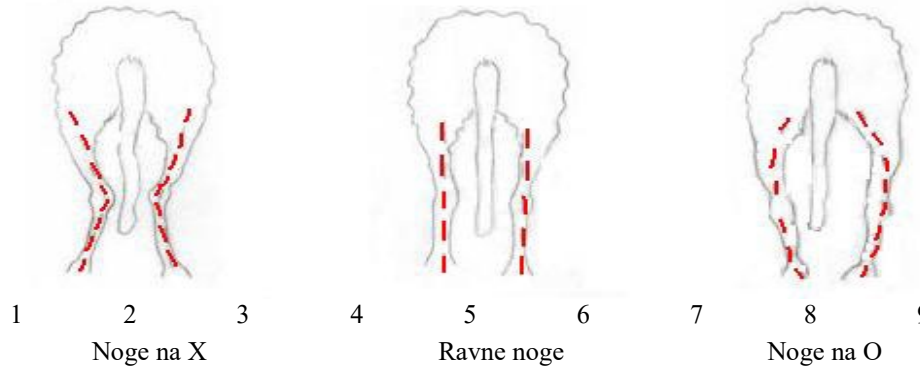
- **Nagib križa:** Ocenjujemo nagib križnega predela gledano od strani. Oceno 1-3 dobi močno pobit križ, oceno 4-6 rahlo pobit križ in oceno 7-9 nadgrajen križ. Zaželen je rahlo pobit križ.

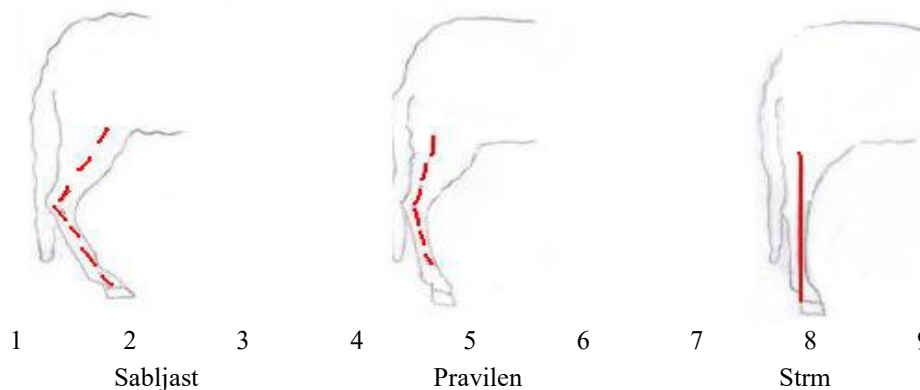
- **Sprednje noge:** Ocenjujemo korektnost stoje in gibanja sprednjih nog. Pri pogledu od spredaj morata biti sprednji nogi vzporedni. Razlikujemo noge na X, kjer ima žival zapestna sklepava preveč skupaj, razdalja med parkljema pa je večja kot razdalja med zapestnima sklepoma (ocena 1-3). Pri nogah na O, je razdalja med zapestnima sklepoma večja kot razdalja med parkljema (ocena 7-9). Ravne noge dobijo oceno 4-6.

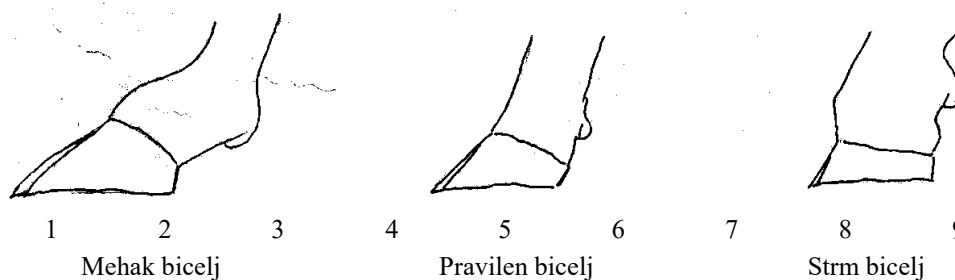
- **Zadnje noge:** Ocenjujemo korektnost stoje in gibanja zadnjih nog. Pri pogledu od zadaj morata biti zadnji nogi vzporedni. Razlikujemo noge na X (ocena 1-3), kjer ima žival skočna sklepa preveč skupaj, razdalja med parkljema pa je večja kot razdalja med skočnima sklepoma. Obratno je pri nogah na O (ocena 7-9), kjer je razdalja med skočnima sklepoma večja kot razdalja med parkljema. Ravne noge dobijo oceno 4-6.

- **Skočni sklep:** Ocenjujemo notranji kot skočnega sklepa. Razlikujemo sabljast (ocena 1-3), pravilen (ocena 4-6) in strm (ocena 7-9) kot skočnega sklepa.

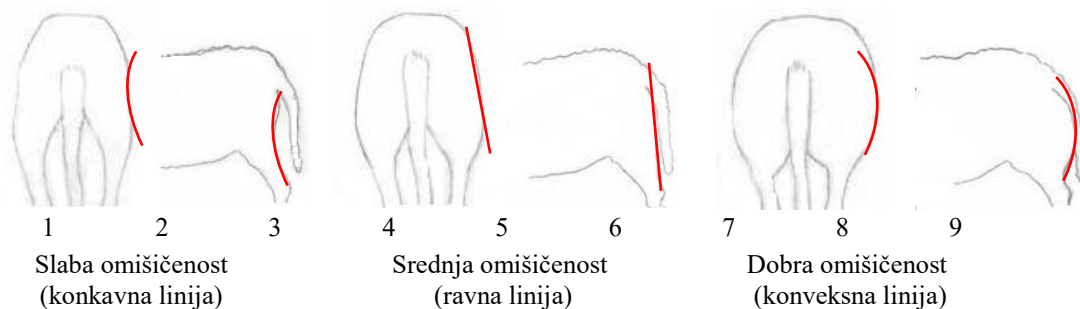
- **Bicljji:** Subjektivno opisujemo notranji kot biclja, ki je lahko mehak, pravilen ali strm. Oceno 1-3 dobijo mehki biclji, oceno 4-6 pravilni in oceno 7-9 strmi biclji. Zaželeni so pravilni biclji (kratek in čvrst) sprednjih in zadnjih nog.

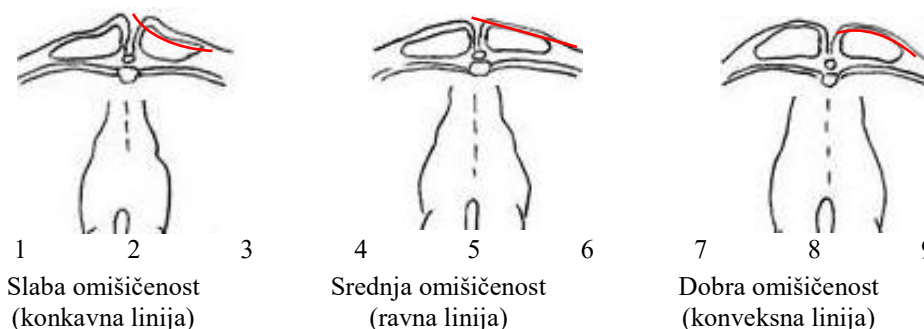
4 OMIŠIČENOST

V sklop telesnih lastnosti za **omišičenost** spadata omišičenost stegna in omišičenost hrbta. Omišičenost je pomembna z vidika prireje mesa. Pri mlečnih pasmah, kot je istrska pramenka, ima manjšo gospodarsko težo.

- **Omišičenost stegna:** Ocenjujemo omišičenost stegna gledano od zadaj in od strani. Ugotavljamo praznost in polnost mišic v stegnu. Lastnost ocenjujemo v sredini stegna. Konkaven profil stegna kaže na slabo omišičenost stegna in ga ocenimo z oceno 1-3, raven profil kaže na srednje omišičena stegna, ki jih ocenimo z oceno 4-6, konvexen profil kaže na dobro omišičena stegna, ki jih ocenimo z oceno 7-9.

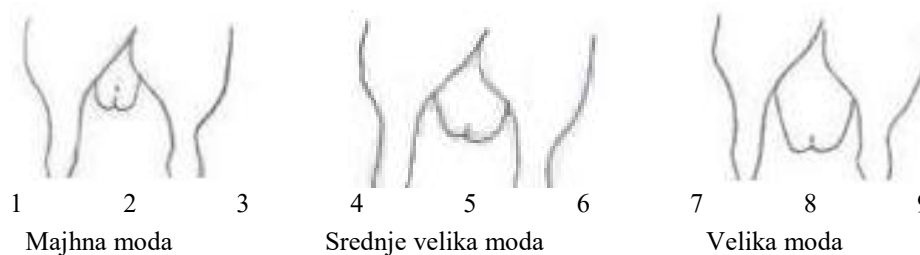
- **Omišičenost hrbta:** Ocenjujemo omišičenost hrbta (debelino dolge hrbtne mišice na predelu hrbta), najbolje pri ostriženih živalih. Pomagamo si s tipanjem hrbtne predela ter oceno širine hrbta. S tipanjem ocenimo debelino dolge hrbtne mišice, ki je lahko uleknjena (ocena 1-3), ravna (ocena 4-6) ali izbočena (ocena 7-9).

5 MODA

V sklop telesnih lastnosti za **moda** spada velikost mod. Opišemo tudi izenačenost mod ter morebitne napake, kot je razcepljen skrotum ter prisotnost paseskov.

- **Velikost mod:** Ocenjujemo velikost mod. Majhna moda dobijo oceno 1-3, srednje velika oceno 4-6 in velika oceno 7-9. Zaželeno so večja moda.

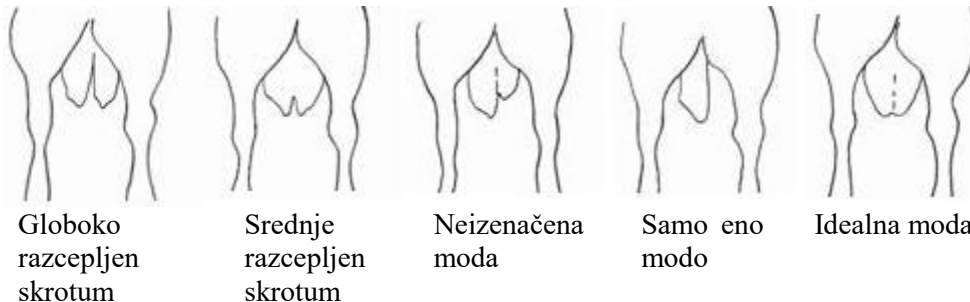

6 OPISOVANE LASTNOSTI

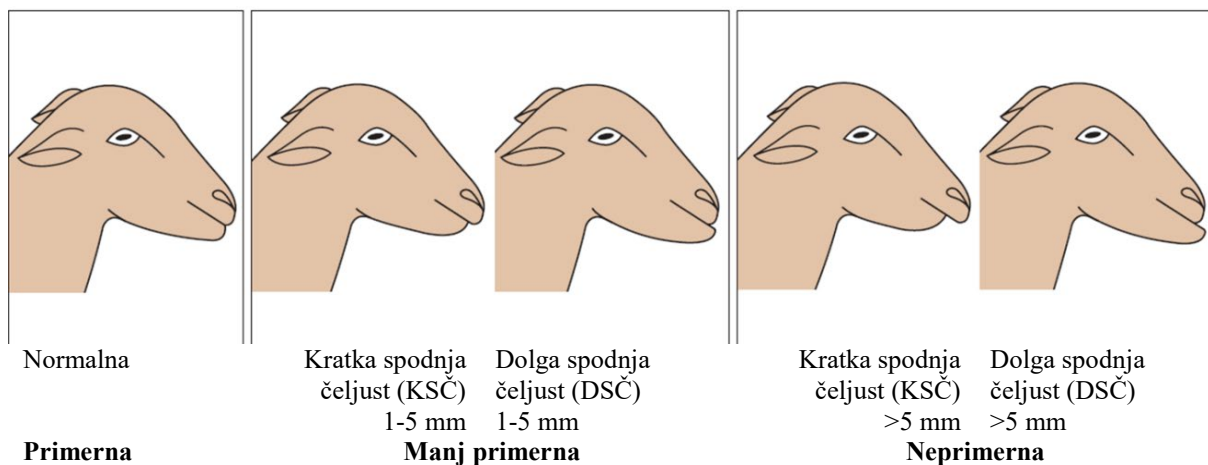
Pri opisovanih lastnostih, opisujemo morebitno izraženost napake pri posamezni lastnosti. Te lastnosti opišemo izključno samo z oceno izraženosti njene napake, v kolikor je napaka prisotna. V kolikor napake na opazovani lastnosti ni, pomeni, da je lastnost v zaželenem tipu (opis »je v tipu«). V kolikor je izraženost napake prisotna, vendar je še sprejemljiva v populaciji opišemo kot lastnost je »manj primerna«. V kolikor je izraženost napake prisotna in je napaka zelo izražena in močno odstopa od zaželene, lastnost opišemo kot »ni v tipu«.

Pri opisovanju mod smo pozorni na **izenačenost mod** in morebitno **razcepljenost skrotuma** ter **prisotnost passeskov**. Izenačenost mod opišemo kot »izenačeno«, »manj izenačeno« in »neizenačeno«. Normalno prisotna sta dva seska, ki predstavljata zasnovo vimena pri moških živali. Dodatni seski predstavljajo tako imenovane passeske, ki niso zaželeni. Na zapisnik o ocenjevanju živali za lastnost števila passeskov vpišemo število prisotnih passeskov. Morebitno razcepljenost skrotuma vpišemo pod »opombe«, kjer vpišemo obsežnost razcepljenosti.

Na spodnjih slikah so prikazane nekatere možne napake in idealna moda.

Čeljust ocenimo s tipanjem tako, da z levo roko primemo za spodnjo čeljust, s palcem desne roke pa preverimo skladnost ugriza zob na spodnji čeljusti z zgornjo dentalno ploščo. V kolikor s palcem ne začutimo nobenega odstopanja (ostrega robu) in zobje pravilno nalegajo na dentalno ploščo pravimo, da je čeljust primerna (normalna). V kolikor s palcem začutimo odstopanje zob od zgornje dentalne plošče, označimo, da je čeljust nepravilna. Napaka, ki se lahko pojavi na nepravilni čeljusti, je dolga spodnja čeljust (DSČ) ali kratka spodnja čeljust (KSČ), kot prikazuje slika. Napako opišemo tako, da vpišemo izraženost napake v mm. Če je odstopanje večje od 5 mm, čeljust ni primerna.

Za pregled mod in čeljusti se zahteva rokovanje z živaljo tako, da je žival v sedečem položaju, kar omogoči ocenjevalcu palpacijo in natančno opisovanje lastnosti.

Glava mora biti primerna pasmi in ne prevelika ali izredno groba. Pri istrski pramenki je glava srednje velika, vendar fina, plemenita, rahlo izbočenega nosnega profila in neporaščena z volno. Gobec je ozek in fin, smrček je obarvan glede na obarvanost živali. Ušesa so velika, na stran štrleča.

Primer za opis izraženosti za glavo: če je glava pasemsko ustrezna in na njej ni napak potem izraženost glave opišemo z "je v tipu". Če opazimo manjšo pomanjkljivost na glavi, lastnost glave opišemo z "manj primerna". Če glava ni pasemsko ustrezna, je prevelika, robustna ali premajhna, potem opišemo lastnost z "ni v tipu".

Nosna linija je pri istrski pramenki rahlo izbočena. Slabo izraženost značilne nosne linije označimo kot »manj primerna«, v kolikor pa značilna izraženost izrazito odstopa od pasemsko značilne nosne linije označimo z »ni v tipu«.

Rogatost je izražena in zaželena pri moških predstavnikih pasme, ki imajo dobro razvite in spiralno zavite rogove. Ovce so običajno brezrožne, pojavljajo pa se tudi rogate, kjer so rogovi bistveno krajši, kot pri ovnih. Pojavljajo se tudi ovce z nastavki rogov. Pri opisovanju rogatosti moških živali opišemo rogatost z »je v tipu«, če je žival rogata oziroma, če otipamo nastavke rogov, kadar rogovi še niso razviti. Pri brezrožnih ovnih opišemo, da rogatost »ni v tipu«.

Temperament naj bo miren do živahen. Če oven kaže znake agresivnosti, se ga izloči.

Volna; kakovosti volne pri istrski pramenki ne ocenjujemo.

Obarvanost je opisovana lastnost, kjer opišemo ali je obarvanost v skladu z značilno obarvanostjo za pasmo. Značilna je bela obarvanost plašča s temnimi pikami po glavi in nogah, tudi po trupu. Pojavljajo se tudi temno obarvane živali, kjer prevladuje temna obarvanost (predvsem so temne noge), na temnem plašču pa se pojavijo svetle lise.

Na podlagi ocen posameznih telesnih sklopov določimo skupno oceno lastnosti zunanosti. Pri tem smo pozorni na pasemske značilnosti, starost živali in telesno kondicijo. Skupno oceno opredelimo z ocenami od 1 do 9, kjer ocena 9 predstavlja žival želenega rejskega cilja.

6.1 Opisovanje oblik vimena pri odbiri ženskih živalih

Ocenjevanja ženskih živali ne izvaja komisija v smislu linearnega ocenjevanja lastnosti zunanosti na kmetijskih gospodarstvih. Kljub temu pri odbiri mladice za obnovo tropa ali pri nakupu, rejec (lahko s pomočjo kontrolorja) preveri (subjektivno oceni) tudi nekatere lastnosti vimena, za namen zmanjševanja deleža nezaželenih oblik vimena (kot rejski cilj) v populaciji istrske pramenke. Lastnosti vimena so opisne lastnosti, kjer ocenimo izraženost napake. V kolikor je napaka močno izražena in odstopa od povprečja populacije, take živali niso primerne za odbiro za pleme.

Pri ocenjevanju pripetosti vimena pod trebuh, žival opazujemo od strani. Zaželeno je vime, ki je pripeto čim bolj pod trebuh. Vime naj bo dovolj široko pripeto tudi od zadaj. Preverimo tudi izenačenost obeh polovic vimena, oblike seskov ter število morebitnih paseskov. Položaj, dolžina in debelina seskov naj bodo primerni. Položaj seskov opisujemo, ko gledamo vime od

zadaj. Položaj seskov naj omogoča čim lažjo strojno molžo. Zaželeni so seski, ki so postavljeni naravnost navzdol ter so primerne velikosti in oblike. Živali s paseski niso zaželene.

Spodaj so shematsko prikazane primerne in neprimerne ter manj primerne oblike vimena.

Primeri pripetosti vimena pod trebuh:

Slabo pripeto pod trebuh
(neprimerno)

Srednje dobro pripeto pod trebuh
(manj primerno)

Dobro pripeto pod trebuh
(primerno)

Primeri položajev seskov:

Seski so nižje na strani
(manj primerno)

Seski so na dnu vimena, vertikalno
(primerno)

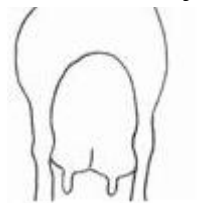

Seski so visoko, horizontalno
(neprimerno)

Primeri pripetosti vimena od zadaj in izenačenosti vimena:

Slabo pripeto

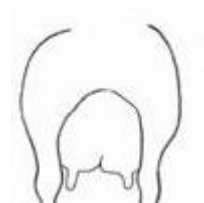
Dno vimena
pregloboko

Neizenačeno
vime

Nepravilna
oblika seska

Idealno vime

REJEC _____ NASLOV _____ SELEKCIONIST: _____
IME IN PRIIMEK ULICA, HIŠNA ŠTEVILKA, POŠTNA ŠTEVILKA, POŠTA IME IN PRIIMEK
STROKOVNI VODJA ALI NJEGOV NAMESTNIK: _____ DATUM: _____
IME IN PRIIMEK

LIST ZA OCENJEVANJE ŽIVALI

OKVIR

Dolžina trupa			
	1 2 3	4 5 6	7 8 9
Globina prsi			
	1 2 3	4 5 6	7 8 9
Širina prsi			
	1 2 3	4 5 6	7 8 9
Širina križa			
	1 2 3	4 5 6	7 8 9

1 - OVEN 2 - OVCA Rod. št.:

Datum rojstva: _____

Pasma: _____

Rojen kot (obkroži): 1 – enojček 2 – dvojček 3 – trojček 4 – več

1 – ostrižen 2 – neostrižen

OMIŠIČENOST

Stegno			
	1 2 3	4 5 6	7 8 9
Hrbet			
	1 2 3	4 5 6	7 8 9

OBLIKE

Hrbtne linija			
	1 2 3	4 5 6	7 8 9
Nagib križa			
	1 2 3	4 5 6	7 8 9
Sprednje noge			
	1 2 3	4 5 6	7 8 9
Zadnje noge			
	1 2 3	4 5 6	7 8 9
Skočni sklep			
	1 2 3	4 5 6	7 8 9
Bicliji			
	1 2 3	4 5 6	7 8 9

VIME/MODA

Vime			
	1 2 3	4 5 6	7 8 9
Seski			
	1 2 3	4 5 6	7 8 9
Moda			
	1 2 3	4 5 6	7 8 9

OPISOVANE LASTNOSTI (obkroži)

Izenačenost vime:	Izenačeno	Manj izenačeno	NE izenačeno
Število paseskov:	Vpiši število paseskov: _____		
Izenačenost moda:	Izenačeno	Manj izenačeno	NE izenačeno
Glava:	JE v tipu	Manj primerna	NI v tipu
Nosna linija:	JE v tipu	Manj primerna	NI v tipu
Čeljust:	Vpiši DSC (mm): _____		
Rogatost:	JE v tipu	Manj primerna	NI v tipu
Obarvanost:	JE v tipu	Manj primerna	NI v tipu
Temperament:	Miren	Živahen	Hudoben
Volna:	JE v tipu	Manj primerna	NI v tipu

Opombe:

Skupna ocena zunanosti:

Kakovostni razred:

Priporočilo komisije za naravni pripust: DA NE

Rejec: _____ Selekcionist: _____ Strok. vodja/namestnik: _____